

Forfatter: Knudsen, Jakob

Titel: Gjæring Afklaring

Citation: Knudsen, Jakob: "Gjæring Afklaring", i Knudsen, Jakob: *Gjæring Afklaring*, udg. af Poul Zerlang , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 418. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-knudsenj01val-shoot-idm140346602926528.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Gjæring Afklaring

Modtagelsen

Gjæring-Afklaring rummede ejendommeligheder, som umiddelbart måtte vække kritikernes opmærksomhed: 419 En højskolemand skrev kritisk om højskolen.

En grundtvigianer skrev med respekt om Georg Brandes.

En kristen skrev engageret og indfølelse om sider af naturalismen.

En forfatter fra landet skrev bredt om københavnske miljøer.

Den kendte højskolemand *Thomas Bredsdorff* (jf. s. 411) kommer i sine anmeldelser af begge bøger i *Højskolebladet* 1902 ind på flere af disse forhold. Det fremgår af hans artikel, at en del højskolefolk har været »ikke lidet utilfredse« eller »maaske endog forargede«. Han medgiver selv, at det hele nok havde været »almengyldigere, hvis en Del her var anderledes.« Alligevel finder han også en tone af kærlig forståelse hos forfatteren og viser, at Karls udvikling egentlig er *eksemplarisk*: Mange højskolemennesker har efter en opdragelse i ånd følt sig draget af naturalismens menneskebillede, »den frie, skønne Menneskelighed«, men har arbejdet sig igennem fristelsen tilbage til deres oprindelige ståsted Angsten for *synden* har hjulpet dem på vej.

I københavnerskildringerne er der efter Bredsdorffs mening for lidt virkelighedssans. Passager som Roskildeudflugten (G.-A., 290-299), løbskkørselen (G.-A., 311-312) og duellen (G.-A., 318) stempler han som romanagtige.

Bredsdorff forsøger sig tillige med en litterær placering, idet han opstiller en modsætning mellem G.-A. og den foregående tids brede romaner »med skruede Personers forvredne Livsgang« samt de »talrige fra smaa lyriske Mavekneb hidrørende Digte«.

Den unge *Harald Nielsen* (1879-1957) beskæftiger sig i sin anmeldelse i *Tilskueren* 1902 også med højskolen. For ham er det ikke »en af Højskolens ringeste Fortjenester, at dens Kultur, ganske vist i friggjort Form, har kunnet bære et saadant Værk frem som dette«. Afgørende for HN er imidlertid den litterære placering. Han ser G.-A. som en efterfølger af Goldschmidts dannelsesroman *Hjemløs*, 1853-57. Goldschmidt står for en romantisk idealisme, medens Jakob Knudsen står for en realistisk idealisme. En modsætning hertil danner Henrik Pontoppidans *Lykke-Per*, 1898-1904, der betegner »et gradvist Affald fra Ideen«.

Realismen finder kritikeren i romanens ægte person- og miljøskildringer, medens han finder noget romanagtigt i skildringen af løbskkørselen.

420

Harald Nielsen føler sig i denne tid som kritisk talerør for en ny bevægelse i litteraturen. De nye erkender, at »Realismen spærrer Tilbagevejen«, men udvider denne realisme i idealistisk retning. Som romanens grundsyn ser han da »Troen paa, at der gaar Ideer gennem Livet og Mennesketilværelsen, som knytter de enkelte Fakta uløseligt sammen.«

Georg Brandes skrev i 1904 (*Samlede Skrifter* XVI 1906) en opsats om »Hertugen af Andria-Carafa«. Han sidestiller bøger af Jakob Knudsen, den russiske forfatter Patapenko og den italienske forfatter Riccardo Carafa og fastslår, at »Bøger som *Sind*, *Kurerens Datter* [Patapenko], *Forgæves* (In Vano) [Carafa] tiltaler, fordi Forfatteren saa grundigt er inde i det Æmne, han behandler«. På denne baggrund fælder han en gunstig dom over *Gjæring*, medens *Afklaring* kritiseres stærkt for de ulyksalige passager, som også Bredsdorff og – tildels – Harald Nielsen havde et godt øje til: Turen til Roskilde, den af Fensmark fremkaldte løbskkørsel og – som noget nyt – hovedpersonernes bryllup og skilsmisse – »en Række af Ord og Handlinger, der virker utroværdigt som Romanpaahit«. Alt dette som følge af, at forfatteren ikke kender København.

Sven Lange behandlede *Gjæring* i *Politiken* i marts 1902. I sin skarpsindige refererende tolkning fremhæver han det paradoksale ved »denne Bonde, der af sit Sinds dybe Uro drives i Kamp mod alt det, han har kært, og ikke standses af nogen Lidelse, før han har vundet Klarhed over sig selv«.

Ganske vist taler han om visse kunstneriske naiviteter, men det mærkes, at det er *Gjæring*, han beskæftiger sig med. Alle personerne er således »prægede af det dybe Liv, den særegne trygge Anskuelighed, der vidner om, at de har levet længe i Forfatterens Sind.«

Den største oplevelse for Sven Lange er mødet med forfatteren. »Mere end de fleste er han et Menneske, en Mand.«

Som man vil se, er de fire kritikere ude i forskellige ærinder: Bredsdorff ser romanen fra højskolens

standpunkt. Harald Nielsen oplever den som del af en ny litterær strømning. Georg Brandes bruger den som materiale til støtte for en bestemt tese. Sven Lange er, som just fremhævet, fascineret af forfatterens personlighed.

Fælles for dem er, at de, især i *Gjæring*, finder en ubestikkelig virkelighedsskildring.